

Milyen támogatásra számíthatunk az Európai Uniótól a 2004–2006-os Nemzeti Fejlesztési Terv keretében?

2004. május 26.

Tabajdi Csaba

Mai tagozati ülésünknek az a témája, hogy milyen támogatásra számíthatunk az Európai Uniótól. A következő aspektusokat szeretném felvetni. Nagyon ellentmondásos a kép arról, hogy mennyire vagyunk felkészülve az Európai Unióra. Nyilvánvaló alaptétel, hogy fel vagyunk készülve, mert különben az Unió nem vett volna fel bennünket. A kérdés most már az, hogy megvannak-e a feltételek egy sikeres és fenntartható uniós tagsághoz? Magyarország felkészültsége tulajdonképpen rendkívül éles belpolitikai küzdelem tárgya. A jobboldal megpróbálja a magyar társadalmat elbizonytalanítani. Meg kellene kérdeznünk: melyik Fidesz tétel igaz, mert még kormányon azt hirdették, hogy „Merjünk nagyok lenni!” Most meg azt hirdetik, hogy „Merjünk kishitűek lenni!” Így elbizonytalanítják a magyar társadalmat, különösen a mezőgazdaságban élőket, a vidék népét. Különösen problematikus az, hogy a torgyáni „fekete lyuk” három éve után jött a családi gazdaság mézes madzagja, amelyen méz nem is volt, csak madzag. Jelenleg a Fidesz a mezőgazdaság és a gazdálkodók szószólójaként próbál fellépni, közben azonban elfelejti hozzátenni, hogy Nyugat-Európában a családi gazdaságok is szövetkezesekben, integrációkban fognak össze. Elhallgatja, hogy a szövetkezés és összefogás a parasztság talpon maradásának egyedüli esélye. A szegedi szocialisták nem örülnek, amikor dicsérem Nógrádi Zoltán Fideszes képviselőt, aki Mórahalmon csinált egy TÉSZ-t, egy olyan típusú szövetkezést, ami az ország egyik legjobb integrációja. Meg szoktam kérdezni a fideszeseket, miért nem tekintik pozitív példának azt, amit a saját párt-társuk csinál? Ez a példa azért jó, mert a szövetkezés nem a kommunistáktól és nem az ördögtől való, hanem a mai Európában a mezőgazdasági versenyképességnek az egyik legfontosabb eleme. A politikai küzdelem további tárgya a „Magyarország nettó befizető lesz-e” nevű badarság. Remélem, hogy előadóink erre is kitérnek. A harmadik kérdés: hogyan ál-

Keletről Nyugatra Európa közepén

lunk a pályázatokkal? A mi hibánk is, hogy nem mondjuk el: a 10 új tagjelöltből egyetlen ország volt képes nemcsak pályázatokat kiírni a strukturális alapokra, hanem eredményt is hirdetni, és ez a Magyar Köztársaság. Rajtunk kívül még egy ország volt képes pályázatokat kiírni – Szlovénia –, de elbírálni és eredményt hirdetni még nem. Másik dolog, a SAPARD program, amely a Fidesz idején nem működött. A SAPARD programban április végéig az 52 milliárdos keretre négyszeres volt a jelentkezés, és a pályázatok döntő többsége jól megírt pályázat. Ami azt bizonyítja, hogy a gazdálkodóknak egyrészt van bizodalma, másrészt pályázati író képessége.

Milyen a magyar társadalom tájékozottsága és a felkészültsége? Ezt rétegenként, kategóriánként kell megítélnünk. Szerintem az önkormányzatok, a kis- és középvállalkozók tájékozottsága jó. A problémát én az agrárszférában, a mezőgazdasági dolgozóknál látom. A támogatási rendszerről Brüsszel és Budapest áprilisban állapotodott meg. Nem Budapest hibájából, mert a nyolc tagállamból, amely az egyszerűsített terület alapú támogatást, a SAPS-ot választotta, Magyarország állapotodott meg először Brüsszellel, tehát a többi tagállam később állapotodott meg. A tájékoztatásban még komoly tennivalóink vannak, elsősorban a mezőgazdaságban, vidéken. A pályázati felkészültségben is eltérő a helyzetkép. A kistérséget látom a legszűkebb keresztmetszetnek.

Alapvető kérdés: van-e Magyarországnak elképzelése arról, hogy mit akar az Európai Unióban? Van-e koncepciónk, van-e fejlesztési tervünk? Nekünk 2004–2006 között csak az lehet csinálnunk, ami benne van a NFT-ben. Viszont 2007 utánra tervezni és álmodni nem csak lehet, hanem kötelező! Tegnap jártam Kecskeméten a polgármester úrnál bemutatkozó látogatáson, mint a dél-alföldi régió képviselő-jelöltje, és kérdeztem, hogy hogyan állnak. Mondják, hogy 2006-ig elkészítették a tervet, de a 2013-ig való hosszú távú tervhez még hozzá sem kezdtek. Szeged ugyanígy nem látott hozzá, és szinte senki sem látott hozzá. Nem jövő orientált a mi gondolkodásunk, szemléleti változásra lenne szükség. Ezt kellene sugározni valamennyi politikai erőnek. Ki kellene találni önmagunkat település, kistérség, régió és Magyarország szintjén. Vannak jó példák Makón, Ormosbányán és remélem, hogy másutt is. Végezetül az utolsó kérdés: képesek leszünk-e a szervezetségre és az összefogásra? Az Európai Unió a szervezetségek, az együttműködések versenye. Két Magyarország a pályázatoknak a töredékét sem tudja elérni, az együttműködésre képes egy Magyarország viszont azt megsokszorozhatja. Ma ezt a politikai szembenállást látom az egész uniós csatlakozás leggyengébb láncszemének, legszűkebb keresztmetszetének. Ez a jobboldal történelmi bűne, amellyel 2001-2002 között megosztotta a magyar társadalmat. Bár a Medgyessy-kormány minden erőfeszítése arra irányult, hogy az árkokat betemesse, és megpróbáljon nemzeti egységet megteremteni, ehhez a magyarországi jobboldal változatlanul nem partner. Ha ez helyi szinteken is jelentkezik, akkor a széthúzó települések, kistérségek, régiók és Magyarország a vesztesek közé tartoznak.

Veres József, a Nemzeti Fejlesztési Hivatal vezető tanácsadója

Átlépve a tagság küszöbét, alapvető változás következett be az elérhető támogatási rendszerekben. A már megszokott Phare, SAPARD és ISPA átalakul. A Phare-ból lesz a regionális fejlesztési alap és a szociális alap, a SAPARD helyett jön a közös agrárpolitika a finanszírozási rendszere, és az ISPA átalakul kohéziós alappá. Ez utóbbiból az igazán nagy értékű környezetvédelmi és infrastrukturális fejlesztési programok kaphatnak finanszírozást. A források nagysága erőteljesen megnövekszik. Az ország felhasználói, vagy a sokat emlegetett abszorpciósi képessége is megeremődött, ami az alsó szintű felhasználást tudja biztosítani. Ezért volt nagyon fontos az, hogy nemcsak a Nemzeti Fejlesztési Terv készült el egy hat hónapos rohammunkával, de az intézményrendszer is lényegében a helyére került, és biztosította mind a pályázatok kiírását, mind a kész pályázatok fogadását. Sőt néhány héttel ezelőtt a gazdasági versenyképességi operatív program (GVOR) néhány nyertese megkapta a miniszterelnektől az értesítést is arról, hogy megindíthatja a fejlesztését, és pályázata alapján elindulhat a konkrét munka.

A pénzügyi alapok mellett érdemes megemlíteni a közösségi kezdeményezéseket is, amelyek fokozatosan megnyílnak az ország számára. Az igazán nagy források a strukturális és a kohéziós alapban találhatóak. Ez 2004–2006 között mintegy 3 milliárd euro, aminek a felhasználásával 1350 milliárd forintnyi fejlesztést lehet megvalósítani. Összehasonlításképpen a Széchenyi Terv, az autópályákkal együtt mintegy 150 milliárd felhasználását tette lehetővé, és ebből valóban a pályázati úton felhasználható összeg 11,3 milliárd forint volt, amit egyébként négy nagy cég leányvállalatai használtak fel. Ez valóban fókuszált felhasználás volt, de nem hiszen hogy az Európai Uniónak ez lett volna az érdeke. Magyarország egész területe a legnagyobb kedvezményezett státuszában van. Ez azt jelenti, hogy Budapestet is beleértve, az ország egész területén alacsonyabb az egy főre jutó nemzeti össztermék, mint az Európai Unió jelenlegi átlagának 75%-a. A Nemzeti Fejlesztési Terv tehát egy 1350 milliárd forintnyi fejlesztésnek a tárgyalási háttér-stratégiai dokumentumát jelenti, amely a költségvetési fejlesztési források nagyjából 50–60%-át determinálja az elkövetkező 3+2 évben. Ez a stratégiai dokumentum jelentette a tárgyalások alapját, ezt szeretnénk most kibővíteni egy átfogó fejlesztési terv irányába, amelynek a segítségével elindulhat egy gyakorlati fejlesztési munka. Maga a fejlesztési terv egy jövőkép-vezérelt tervezést próbált megvalósítani, megtestesíteni. Ez azért volt fontos, mert bár 2004–2006 között indulnak el a mostani fejlesztési programok, teljesen természetes, hogy a 3+2 év nagyon meghatározza a következő időszakot is. Tekintettel arra, hogy az Európai Unióban hét éves költségvetési időszakok vannak, lényegében az első perctől – tehát 2002. májusától – arra kellett számítanunk, hogy minden megtervezett döntés legalább 10–15 évre alapvetően befolyásolja a későbbi folyamatokat is. Tehát nem lehet csak három évben gondolkodni. Azt az időnyomást, ami egy másfél éves késés felhalmozódása volt a tervező gárda számára, a másik oldalról megnehezítette még az is, hogy legalább 10–15 éves időtávban kell gondolkodnunk.

Keletről Nyugatra Európa közepén

Egy másik keretfeltétel volt, hogy a lekívánhatóság, az elérhetőség érdekében az EU akkor érvényes szabályait maximálisan be kell tartanunk, hiszen értelem szerűen az EU adja a forrásokat, ő határozza meg a játékszabályokat: mi az, amit az adott időszakban támogat és mi az, amit nem támogat. *Megtanultuk, hogy az EU-ban nincs jelen idő.* Az EU-ban most érvényes játékszabályokat 1999–2000-ben fektették le, amikor elindult a ma érvényes költségvetés. Ma arról szól minden, hogy mi lesz 2007–2013 között. Ez egy hihetetlenül nagy kulturális kihívás a magyar társadalom egészének, hiszen az a fajta megközelítés, szemlélet, ha úgy tetszik lobby-technika, hogy „majd megbeszéljük a haverokkal, majd kibrusztoljuk”, az egyszerűen nem működik. Mert a megbeszélés most azt jelenti, hogy ezen a nyáron nekünk egyszerre kell csinálni a következő NFT-et is, miközben a magyar közigazgatás különböző intézményeinek ott kell ülniük a brüsszeli egyeztetéseken, és el kell mondanunk, hogy melyek azok a játékszabályok, amelyek szerint a fejlesztési tervet tervezni és megvalósítani akarjuk. Egyszerre kell tehát több sakkjátszót összehangoltan játszani ahhoz, hogy Magyarország, mint tagállam a lehető legnagyobb nyertes legyen a következő 7 éves költségvetési időszak fejlesztési programjaiban.

Az intézményfejlesztés mellett a lekívánhatóság harmadik legfontosabb feltétele a projektek előkészítése. Bár a források címzetten valóban Magyarország rendelkezésére állnak, azokat csak akkor tudjuk megszerezni, ha önkormányzataink, civil szervezeteink, vállalkozásaink megismerve az EU-s szabályokat, világosan meg tudják határozni, hogy mit szeretnének fejleszteni, és ezeket az adott szabályrendszernek megfelelően képesek projekt-szerűen úgy leírni, hogy nem csak az adott fejlesztés, hanem az utána következő háromöt év pénzügyi folyamatait, a fenntarthatóság garantálását is precízen, pontosan meg tudják határozni.

Ne felejtjük el a *partnerség ügyét* sem! Az Európai Unió jól felfogott gyakorlatias megközelítésből azt mondja, hogy a tervezéstől a végrehajtás utolsó másodpercéig valamennyi érdekelt partnernek, a közigazgatás szereplőjének, a civil szféra szereplőjének, az Európai Unió Bizottság szereplőjének együtt kell működni. Hiszen csak ez a fajta széleskörű együttműködés biztosítja, hogy a tervek reálisak, megvalósíthatóak legyenek, hogy a pályázni szándékozó cégek és önkormányzatok ott lássák saját szándékaikat a pályázati feltételek között. Fontos szerepet játszanak azok a monitoring bizottságok is, amelyek folyamatosan ellenőrzik a végrehajtás menetét, és amelyeknek egyedüli joga az, hogy szükség esetén az egyik pályázati forrásból, amelyekben kisebb a felhasználás, áttegyék a forrásokat abba a másik pályázati forrásba, ahol a korábban tervezetnél jóval nagyobb érdeklődés van. Itt fele-fele arányban ülnek a bürokraták és a civil társadalom képviselői. Nekik teljes konszenzus alapján kell ezeket az igen súlyos döntéseket is meghozniuk.

A fejlesztési terv egy logikus dokumentum: a helyzetelemzés után van egy stratégia része, azután meg kell határozni a célokat és a prioritásokat. A konzisztenciában be kellett mutatni, hogy a hazai és nemzeti politikákkal összhangban van az a fejlesztési irány, amit szeretnénk megvalósítani, hogy a pénzügyi táblázatban be tudjuk mutatni a pontosan fillére

kiszámolt pénzügyi folyamatokat. Operatív programokban bemutatjuk azokat a koncentrációs területeket, ahol a pénzeket fel fogjuk használni, a végrehajtásnál le tudjuk írni a teljes végrehajtási intézményrendszert, és a végrehajtás menetét előre 5 évre. A partnerekkel való együttműködés minden részletét be tudjuk mutatni ugyancsak legalább öt évre előre. Ennek a munkának az eredményeként született meg a NFT, amelynek alapján az Európai Unió Bizottságának illetékes szakemberei megírták az ún. közösségi támogatási keret programot. Ez lényegében a tükördokumentuma volt a mi NFT-nek. Az EU ebben a közösségi támogatási keret programban vállalta, hogy velünk egyeztetett fejlesztési célokra egyeztetett menetrendben az adott összegű társfinanszírozást Magyarország rendelkezésére bocsátja. Természetesen cserébe a magyar kormány vállalta azt, hogy a maga részéről a társfinanszírozást, az intézményrendszert és egyéb feltételeket garantálja, ezért felelősséget is vállalt. Ennek a közös munkának az eredményeként hosszú távú célként az fogalmazódott meg, hogy 2004–2006 között az EU társadalmi és gazdasági fejlettségi szintjéhez kellene Magyarországnak közel kerülnie. Ennek érdekében a gazdaság versenyképességét kell javítani, az emberi erőforrásainkat kell jobban kihasználni, jobb környezeti feltételeket kell kialakítani, és kiegyensúlyozottabb regionális fejlődést kell létrehozni.

Ez az öt terület, amit operatív programnak nevez a bürokrácia tolvajnyelve, ahol az érdemi fejlesztési programok elindulnak. Tehát: a gazdasági versenyképesség elősegítése és a mezőgazdaság és vidék fejlesztése, az emberi erőforrások fejlesztése, a környezetvédelem és az infrastruktúra fejlesztése, valamint a regionális fejlesztések köre. A dokumentumok következő szintje a NFT után az ún. operatív programok köre, azaz öt nagy terület, ahol a forrásokat koncentrálnuk, és aztán jön a program kiegészítők szintje, amire nagyon szeretném felhívni a figyelmet. A program-kiegészítőkből a kollégáim készítettek egy olyan dokumentumot, amely mai is ott van és folyamatosan ott lesz a Nemzeti Fejlesztési Hivatal honlapján. Ez bemutatja valamennyi nagy támogatási területnek a legfontosabb információit, adatait, azaz: ki pályázhat, milyen feltételekkel, milyen önrésszel, milyen intézményrendszerhez. Így lényegében 20–25 oldalt végiglapozva, az ember meg tudja határozni, hogy melyek azok a nagy pályázati, támogatási területek, amely az ő számára, az általa tervezett fejlesztéshez felhasználhatók. Sajnos a mai napig sokak számára újdonság az, hogy nem laskagomba tenyésztési és úrhajó-fejlesztési pályázatokat kell kiírni. Azaz nem lehet olyan mélységig a pályázatokat kiírni, hogy minden egyedi elképzelés pontosan megjelenjen egy ilyen bonyolult pályázati rendszerben. Ezzel szemben csak úgy működik a dolog, ha a fejlesztést elvégezni kívánó személy hajlandó arra, hogy végiggondolja, milyen lépésekben kell a fejlesztést megvalósítania, azaz szükség van-e berendezésre, gépvásárlásra, van-e szüksége arra, hogy az épületet megépítse, kibővítse, szükség van-e új munkatársak felvételére, vagy a meglévő gárda képzésére, szüksége van-e új minőségbiztosítási rendszer, új menedzsment eljárás bevezetésére? Ha ezeket a lépéseket már tudja, akkor van egy forráskereső rendszere a Nemzeti Fejlesztési Hivatal honlapjának, ahol így, kulcsszavak szerint nem csak az éppen érvényes EU-s források, de valamennyi kizárólag a költségvetésből finanszírozott for-

Keletről Nyugatra Európa közepén

rás is egy-egy oldalas összefoglalóval a pályázó rendelkezésére áll. Innen akkor már nagyon jól lehet kombinálni, és az optimális forrásokat ki lehet választani, és összehangolni a megtervezett, a megvalósítani kívánt fejlesztés érdekében. A kiegészítő dokumentumok után készültek el azok a részletes pályázati kiírások, amelyek a csatlakozó országok között elsőként Magyarországon jelentek meg teljes terjedelmükben január 15. és március 31-e között. A dolog jelentőségét mutatta, hogy Prodi úr személyesen utazott Budapestre, és a miniszterelnökkel együtt indították el formálisan, ahogy a tőzsdén szokták egy nagy csengő megnyomásával, a pályázati feltételek kiírását, publikálását. Ma tehát minden *az elkövetkező három évben használható EU-s pályázati forrás részletes leírása megtalálható a honlapokon és nyomtatott formában is*. És van egy információs vonal, a *kék szám: 06-40-200494-es*, ahol három-négy kollégánk fogadja az érdeklődők hívásait, akik vagy azonnal meg tudják mondani a választ, vagy összekapcsolják azokkal a minisztériumokban, társhatóságokban gondolkodó kollégákkal az érdeklődőt, ahol az érdemi választ meg tudják mondani a kérdésére.

Az intézményrendszerrel néhány mondatot. Említettem, hogy több minisztérium együttműködésére volt szükség ahhoz, hogy egy-egy operatív program elkészülhessen, hiszen mondjuk a gazdaság fejlesztéséhez nemcsak a GKM-nek, hanem jó néhány társtárcának is köze van. Ezért az összehangolt munkavégzés érdekében ún. *irányító hatóságnak kell összefognia a minisztériumi szintű tevékenységet*. A közreműködő szervezet az, amely közvetlen kapcsolatban áll a potenciális pályázókkal. Ő az, akivel pályázóként nekem kapcsolatom van, és ő az, aki a pályázatokat kiírja, a pályázatokat érkezteti, ellenőrzi és szétosztja értékelésre. A szerencsés nyertesekkel megkötö a szerződést, befogadja az érkező számlákat, és a kifizető hatóság segítségével eljuttatja a forrásokat a nyertesekhez, illetve majd később elszámol az Európai Bizottság illetékes szervezeteivel. Az operatív programok természetesen egymással összefüggésben értelmezendők. Tipikus az, hogy az önkormányzatok csak a regionális operatív programmal akarnak foglalkozni, mert a többi nem rájuk vonatkozik. Itt két alapvető gondolatot érdemes figyelembe venni. Az egyik - 15 évvel a rendszerváltozás után jó lenne megtanulnunk, hogy egy működő piacgazdaságban a vállalkozások teremtik a munkahelyeket, ők termelik a nemzeti összterméket, a jövedelmet és az adót, tehát az önkormányzatnak is akkor lesz bevétele, ha a területén működő vállalkozások működését elősegíti. Szintén fel nem ismert összefüggés az, hogy hiába hozok be gépet, hiába építünk épületet, ha a személyek, az emberi erőforrás fejlesztésére, képzésére nem vagyok hajlandó forrásokat fordítani, akkor bizony ennek sokkal kisebb lesz a hatékonysága, ha egyáltalán működtetni tudom a tervezett fejlesztésemet. Ezért az emberi erőforrás fejlesztésénél nyerhető pályázatokra érdemes odafigyelni, és nemcsak a téglára és a malterra, ahogy eddig történni szokott. Azért is, mert itt van a források döntő hányada, másrészt ez az az operatív program, ahol nagyon sok esetben nulla forint az önrész, tehát a teljes támogatást 100%-ban az EU biztosítja a tervezett képzési, átképzési programokhoz. A források megoszlása: 16% jutott a mezőgazdaságot és a vidékfejlesztést szolgáló operatív programra, 23% a gazdasági versenyképesség operatív programra, 16% a környezetvédelmi és infra-

operatív programra, 27% az emberi erőforrás fejlesztésére és 7,6% regionális fejlesztésre. Ennek egyik oka az, hogy nem volt meg a szükséges intézményrendszer, másrészt végül minden fejlesztés a régiókban kell, hogy megvalósuljon.

Ha az összes forrást összevetem, akkor gazdaságfejlesztésre, emberi erőforrás fejlesztésre, környezetfejlesztésre, és az infrastruktúra fejlesztése az összes forrás 58%-a jut. A most felhasznált pénzek döntő hányada tehát ez utóbbi célt szolgálja. Ha kiviszem belőle a nagy volumenű környezetvédelmi és közlekedési fejlesztéseket, akkor a strukturális alapokban a gazdaság fejlesztésére jut a források 46%-a, egyharmada az emberi erőforrás-fejlesztésre, és negyedét lehet a környezet és infrastruktúra fejlesztésére fölhasználni. Az agrár és vidékfejlesztés területén belül a mezőgazdasági termelés versenyképességének növekedése és az erre épülő élelmiszeripari és feldolgozóipari fejlesztések, ill. párhuzamosan a vidékfejlesztés jelenti a kiemelt célt. Egyszerűen azért, mert a vidéken élőknel látjuk, hogy míg 1997-ben a munkaképes korú lakosság 7,6%-a a mezőgazdaságból meg tudott élni, ma ez az arány 5,6%. Bizton láthatjuk a fejlett országok statisztikája alapján, hogy ez 5-10 éven belül 3% alá csökken. Vagy most elindítjuk az alternatív munkahely teremtő és jövedelem teremtő programjainkat, vagy a munkaképes korú lakosság mintegy 3%-a kieshet a munkaerőpiacról. Olyan helyzetben, amikor a foglalkoztatási ráta, tehát az aktív munkaerő aránya 58%, szemben az EU mai 64%-ával, és van olyan megye, ahol ez 43% alatti. A munkaképes korú lakosságnak alig a fele dolgozik ma Magyarországon, és a vidéken élőknel ez az arány még rosszabb. Nagyon fontos ezért, hogy a mezőgazdaság és a vidékfejlesztés párhuzamos folyamatként menjen. Ezért is fontos a nemzeti vidékfejlesztési tervnek az elkészítése, amely jelek szerint a végéhez közeledik. Ez próbálja összefoglalni azokat a vidékfejlesztési fő ágazatokat, irányokat, amelyek segítségével az alternatív jövedelem-termelés biztosítható.

Következő nagy blokk a gazdaság versenyképességének növelése. A befektetés ösztönzés két szempontból is kiemelkedően fontos. Magyarországnak átlagosan másfél, kettő milliárd dollárnyi működő-tőke bevonására volt szüksége az elmúlt 10 évben ahhoz, hogy a modernizációs folyamat töretlenül végigmenjen. 2000-re „sikerült” leküzdeni magunkat 800 millió dollárra. Részben azért, mert elindult egy világgazdasági recesszió, és részben azért, mert nem volt koherens a gazdaságpolitikánk. Most egy növekedés indult el, de a jövőben is nagy erőfeszítéseket kell tennünk, hogy ez a másfél-két milliárd dollár működőtőke bejöjjön az országba. A másik oldalon a belső vállalkozóknak a befektetési hajlama ugyanakkor rendkívül alacsony, vagyis olyan szerkezetű gazdaság alakult ki, ahol a modernizáció a korszerű külföldi cégekre koncentrálódott. Ez egyébként statisztikailag a cégeink 0,4%-át jelenti. A kis- és középvállalatok, a mikrovállalkozások köre, amely 99,6%, ami teljesen meg egyezik az amerikai statisztika méreteivel, de ennek a 99,6%-nak majdnem semmilyen kapcsolata sincs az igazán korszerű gazdasági szektorokkal.

Riasztó példaként szoktuk az Audit emlegetni, amelynek összeszerelő üzeme nagyobb exportot bonyolít le, mint a teljes magyar mezőgazdaság és élelmiszeripar, de ehhez képest nulla a magyar kis- és középvállalati szektornak a beszállítása, az érdemi hozzájárulása al-

Keletről Nyugatra Európa közepén

katrészből, részegységekben és szolgáltatásokban is. Nagyon fontos ezért, hogy a kis- és középvállalati szektor kiemelt fejlesztési célpont legyen az elkövetkező években, csakúgy, mint a kutatásfejlesztés és az innováció, ahol az EU-s átlag jelenleg 1,9%-a nemzeti összterméknek, Magyarországon pedig alig éri az 1,1 %-ot. Az Uniót is sikerült a belépő tíz új országnak 1,4%-ra lehúznia, tehát ahelyett, hogy mennénk előre az USA és Japán 3% feletti átlagához, az EU-nak nagy erőfeszítéseket kell tennie, hogy legalább ne csökkenjen a kutatásfejlesztés aránya, ami a korszerű gazdaságok motorja. A környezetvédelemnél a legtöbb területen súlyos elmaradásaink vannak. Négy-ötezer milliárd forintos befektetéseket kell megvalósítanunk ahhoz, hogy utolérjük az EU szintjét. A környezetvédelmi szakemberek ma már bevallják, hogy 1990 óta a valós helyzetnél lényegesen rosszabb képet próbáltak festeni, mondván, hogy így akkor több pénz jut, és akkor hamarabb le tudjuk dolgozni a hátrányt. Apró probléma az, hogy – a befektető nem szívesen megy környezeti károkkal terhelt országba. Értelmes turista nagy ívben kerüli az országot, amelyről azt hallja, hogy szemetes. Ráadásul a dolog nem egészen így áll, mert két nagyobb területet leszámítva Magyarország környezeti állapota nagyjából megüti az EU átlagát. Ez nem elégséges, de ettől függetlenül nincsenek katasztrofális állapotok jelen pillanatban. Közlekedés-infrastruktúrában csak egy jó példát tudok mondani. Magyarországon egyetlen olyan vasúti vonalunk van, véletlenül a Bécs-Budapesti vonal, ahol 160km/h-val közlekedhetnek a szerelvények. Ezzel szemben az EU valamennyi vasúti vonalán ennyi az átlagsebesség. Most épül az a gyorsvasút hálózat, ahol viszont 330km/h lesz az átlagsebesség. Ehhez a szinthez kell majd a többi közlekedési ágazatnál is igazodnunk. Az emberi erőforrás-fejlesztésnél azért is szükség van az aktív munkelő-piaci politikára, mert nagyon alacsony a foglalkoztatottak aránya (58%), és az elkövetkező időszakban azzal is számolnunk kell, hogy a nyugdíjas korú lakosság aránya 2010-re megháromszorozódik. Ezzel szemben a roma fiatalok 60%-a nem fejezi be a nyolc általánost, és a korfát nézve azt látjuk, hogy a roma fiatalok aránya lényegesen nagyobb arányban nő a saját korcsoportjukban, mint ahol most tart a roma lakosság aránya az összlakosságon belül. Ha a képzési rendszerrel nem tudjuk őket bevonni a képzetek körébe, akkor kettős szorításba kerül a magyar gazdaság és társadalom. Egyrészt egy hatalmas képzetlen tömeg kiszorul a munkaerőpiacról, másrészt a fejletlen térségekben azért nem tud befektetni valaki vagy bővíteni a termelését, mert *nincs szakképzett munkaerő*. Olyan szakmákról van szó, mint az esztergályos, hegesztő, amelyeket nem tanulnak az emberek, vagy annyira rossz az előképzettségük a fiataloknak, hogy a funkcionális analfabétákat nehezen tudják ezekre a szakmákra kiképezni a meglévő intézményekben.

Nagyon fontos ezért az alkalmazkodóképesség javítása, és nem csak a munkavállalóknál, a vállalkozóknál. Ott is van egy olyan határ, amit tizenöt év alatt elértünk, és ezután már csak egy nagyon komoly külső szaktudás bevonásával tudnak a középcégek is továbblépni. Ezért fontos az oktatás-képzés rendszerének a fejlesztése, a szociális oktatás és az egészségügyi infrastruktúra alapvető átalakítása. A regionális fejlesztésben a turisztikai potenciál erősítése, infrastruktúra fejlesztése, az emberi erőforrás fejlesztése jelenti a kiemelt célokat.

Nagyon fontos ellenőrizni külső fél bevonásával a pályázati anyagot. Két konkrét példát hallottam az utóbbi időben. Az egyik esetben egy önkormányzat több százmilliós forrástól esett el, mert a Földhivatal által adott igazoláson a Földhivatal véletlenül elütött egy számot, amit nem vettek időben észre. Egy másik esetben egy vállalkozónak azért nem sikerült a pályázata, mert nem vették észre, hogy az egyik helyen eredeti dokumentumot kért a pályázati kiírás, ő meg egy másolatot tett bele, formai hiba miatt kizárták. A cél az, hogy legyenek jól kidolgozott beadható pályázatok. Akadályt jelentett, hogy a Phare forrásokat fel akartuk használni, ami egy kicsit bürokratikusán működik, és így 27 millió euro rendelkezésre állása mellett is most csak ott tartunk, hogy a szakértők és a pályázók egymás között egyeztetik a konkrét feladatokat, lépéseket. Reményeink szerint milliárdos nagyságrendű elkészült pályázatot tudnak a pályázat-előkészítő alap keretében benyújtani a végleges pályázatokra, és meg tudják indítani a tervezett fejlesztéseket. Van egy másik pályázat-előkészítő alap, amelyet 2004. júniusától tudunk elindítani. Ez már inkább a régiók, a térségek számára nyújt segítséget ahhoz, hogy ki tudják dolgozni a konkrét pályázataikat. Itt az a cél, hogy az illető nem közvetlenül forintot, eurot kap, hanem olyan pályázati szakértőknek a munkáját, akiknek segítségével a tervezett fejlesztéseket meg tudják valósítani. Ez iránt Észak-Magyarország, és Kelet-Magyarország jóval több érdeklődést tanúsít, jóval több pályázatot jelentet meg. Most kezd igazolódni, hogy a Phare, Ispa és egyéb gyötrelmek után megtanulták az Európai Unió pályázatok írását, használatát. Ők most dinamikusabban tudnak előremenni ezen a szinten, s remélhetőleg a megvalósításban is hasonló lesz a helyzet.

Néhány mondatot a folytatásról. *Most évi 1 milliárd euro áll rendelkezésre, 2007-től évi 3 milliárd euro áll rendelkezésre.* Míg most 1350 milliárdnyi fejlesztéstől beszélünk, 2007-től 15 ezer milliárd forintnyi fejlesztésről fogunk beszélni. Hiszen a továbblépésnél nemcsak az Európai Unió támogatások és a magyar önrész, hanem a külföldi működő tőke és a magyar befektetések is ezeket a fejlesztéseket fogják elősegíteni. Ennek érdekében szeretnénk egységben kezelni már most a második Nemzeti Fejlesztési Tervnél mind az EU-forrásokból, mind a tisztán hazai forrásokból megvalósított fejlesztéseket. Szeretnénk mellette látni, és tervezhetővé tenni a magán forrásokból bekövetkező fejlesztéseket, illetve a külföldi működő tőke által megvalósított nagyobb fejlesztéseket is. Ennek a folyamatnak a menete, a tervezés tervezése folyik, tehát az előmunkálatok mellett a jövőkép kialakítása. Olyan szakemberekkel folynak beszélgetések, akik hosszú távú elképzeléseket tudnak mondani arról, hogy Magyarországon és külföldön milyen folyamatok azok, amelyeket célszerű figyelembe vennünk. Ennek alapján készül el a helyzetértékelés, ahol a kitekintő rész jelenti azt, hogy mi folyik külföldön, a fundamentum pedig, hogy milyen valós folyamatok vannak Magyarországon. Ezeket a konzisztencia programrész keretében szeretnénk összevetni a meglévő magyarországi stratégiákkal és szabályozásokkal. Így készül el az új stratégia, amely 2015-ig valósítható meg.

Egy hosszabb kitekintéssel szeretnénk dolgozni, tehát legalább 2020–2030-ig látni a lehetséges lépéseket. Ennek érdekében, a jövőkép, a hazai stratégiák áttekintése mellett, a

Keletről Nyugatra Európa közepén

helyzetértékelés bekapcsolásával az Európai Unió szabályozások, és érvényes programok figyelembe vételével készülne el az a fejlesztéspolitikai koncepció, amely 2020-ig és azon túlra mutatná meg a nagy fejlesztési trendeket. Ezután készülne el az a középtávú, átfogó stratégiai terv, vagy Európa Terv, amely 2007 és 2015 között valamennyi fejlesztést egységben mutatja meg. Ebből készülhet el az az Európai Unióval megtárgyalandó dokumentum, amelyet Második Nemzeti Fejlesztési Tervnek nevezünk, és amely alapján elkészülnek utána a szektorális és regionális operatív programok. Ezek már az érdemi megvalósítás keret dokumentumait fogják jelenteni. Ehhez a munkához megpróbáljuk ún. „nyalábok” keretében behatárolni, hogy melyek azok a területek, ahol az alapvető fejlesztési irányokban előre kell lépünk a következő években.

A magyar társadalom egészségi állapota lényeges javítást igényel. Az aktivitási ráta növelése feltétlenül megoldandó feladat. Egy tudás alapú társadalom kialakulásakor megkerülhetetlen kérdés az információs társadalom, ahol az innováció a kutatás-fejlesztésbe tartozik. Kulcskérdés a gazdaságfejlesztés. A vidékfejlesztés az agráriumot, az élelmiszergazdaságot és a vidék közös problémáit is együtt kezeli, a környezetfejlesztés az infrastruktúrát, a közlekedést, az energiát és környezetet is próbálja egyben megvizsgálni. Fontos új szempont a településfejlesztés ügye. Nyugat-Európában az elmúlt 30 évben az egészen kis települések is városiasodtak. Az urbanizáció végbement ezeknél a településeknél is, Magyarországon ez a feladat az elkövetkező 10-15 évben valósul majd meg. Négy nagy irányban várhatóak fejlesztési folyamatok. Elindul a tudás alapú társadalom kialakulása. Meg kell erősödnie a versenyképességnek. Szükség van a fenntarthatóság biztosítására nemcsak környezeti értelemben, hanem szociális, gazdasági, területi értelemben is fenntartható folyamatokat kell kialakítanunk. A kohézió pedig egyszerre jelenti a belső kohézió erősödését, illetve a csatlakozást az Európai Unió 2015-ös szintjéhez. Az előbb felsorolt nagyobb fejlesztési irányok, vagy „nyalábok” azokat a területeket próbálják behatárolni, ahol a fejlesztési lépéseket meg kell tennünk. Ebből alakulnak ki aztán stratégiai irányokként azok az operatív programok, ahol koncentráltan tudjuk felhasználni a forrásokat. Vannak determinációink, hiszen pontosan tudjuk, melyek azok a könnyítések, derogációk, amelyek 10 év alatt le fogják járni. Vannak jól látható magyarországi ágazati komplex fejlesztési programok: Területfejlesztési Komplex Program, Magyar Információs Társadalom stratégia, egészségügyi stratégia. Közben elkészülnek az új regionális fejlesztési programok. Ne felejtsük el, hogy tagállamként már az Unió fejlesztési programjai ugyancsak meghatározó keretet és fejlesztési lehetőséget biztosítanak.

A Második Nemzeti Fejlesztési Terv arról szól, hogy 2015 Magyarország hogyan néz ki. Ennyi idő alatt és ennyi forrásból Írország az Európai Unió leggazdagabb országává vált. 1973-tól az első időszakban „görögösen” ők is szétszórták a forrásaikat, a második időszakban viszont már képesek voltak koncentrálni. Ma a 20–30 éves ír lakosság 60%-ának felsőfokú végzettsége van, és ezáltal az írek ma a második helyen állnak az Unióban. Az első Luxemburg, amely nem releváns, mert kis állam, amellet a világ összes pénzintézetének van

ott egy nagy fiókja, ami ott nagyon komoly bevételt termel. Írország bő 10 év alatt nemcsak a gyarmattartó Angliát, de a németeket is meg tudta előzni. Ahhoz, hogy hasonlóan sikeres legyen Magyarország is, el kell döntenünk, hogy a magyar társadalom és szűkebben a magyar politikai elit meg tud-e állapodni olyan hosszú távú fejlesztési célokban, amelyeket azután egymást követő 4 választott magyar kormány vita és szemrebbenés nélkül képes lesz megvalósítani. Mert természetesen enélkül is el lehet költeni 25 milliárd eurót. Enélkül is meg lehet valósítani 15 ezer milliárd forint fejlesztést, csak ez vagy sehova sem, vagy nem sokkal fejlettebb állapotba fogja vinni az országot, mint akkor, ha végre európai módon próbálunk működni.

Harangozó Gábor, a Nemzeti Fejlesztési Hivatal osztályvezetője

A regionális politika alakulásáról szeretnék beszélni. Annak a munkának, amit az elmúlt két évben végeztünk, az volt a lényege, hogy az Európai Unió meghatározta, hogy mennyi pénzt kaphatunk, azokat milyen célokra, milyen támogatási formákon keresztül használhatjuk föl. Ezekből alakítottunk ki egy olyan programot, amivel a lehető legjobban tudjuk felzárkóztatni az országot. Ezt a munkát jól végeztük el, hiszen az Európai Unió szakértői is megállapították, hogy Magyarország nemcsak elsőként adta be a programját, hanem a miénk az egyik legjobban sikerült program. Különböző gazdasági számításokat végeztek el, és minden azt igazolja: ez a program tényleg azt szolgálja, hogy Magyarország az adott körülmények között a leggyorsabban tudjon fölzárkózni az Európai Unióhoz.

Mi most ezt a programot lezártuk. A jövőben azért fogunk dolgozni, hogy a következő időszakban milyen lehetőségeink legyenek, hogy esetleg még jobb, még nagyobb esélyt kapjunk arra, hogy gyorsabb ütemben tudjunk fölzárkózni az Európai Unió átlagához. Ehhez egyrészt az kell, hogy tisztában legyünk azzal, hova akarunk fejlődni. Másrészt viszont arra van szükség, hogy akik az európai döntéshozásban részt vesznek, tudják, hogy merre halad az Európai Unió regionális politika és mik azok az érdekek, amiket mi ott akarunk érvényesíteni. Ezért erről a most átalakuló regionális politikáról szeretnék egy rövid összefoglalót adni.

Három fő prioritása van ennek a regionális politikának. Az első a *konvergencia prioritás*, ami az elmaradott, *elszegényedett régiók felzárkóztatását jelenti*. Ez számunkra a legfontosabb, hiszen innen fogjuk kapni a legnagyobb európai uniós támogatásokat. Nagyon fontos ezért, hogy ennek a részletei miként fognak alakulni. A második a *regionális versenyképesség* és foglalkoztatás, ami megint érinteni fog minket. Az is fontos, hogy az EU a városok támogatására milyen eszközöket fog biztosítani, mik lesznek ennek a bázis számai. A harmadik az *európai területi együttműködés*, aminek a lényege, hogy az Európai Unió Romániát és Bulgáriát be fogja vonni a bővítésbe, de aztán hosszabb távon nem akarja a bővítést folytatni. Egy egészen új szomszédsági politikát akar kialakítani az Unió határain

kívül rekedt államokkal, és ehhez akar kiemeltebb támogatási forrásokat biztosítani. Ez Magyarország számára kiemelten fontos azért is, mert olyan állam vagyunk, amely több Unión kívül maradt országgal szomszédos, másrészt a határon túli magyarokat ennek az eszköznek a segítségével tudjuk támogatni. A regionális politikában az egyik legfontosabb alapelv, hogy ugyanazokat a lehetőségeket kapjuk meg, mint amelyeket a korábban csatlakozott államok, elsősorban pénzügyi források keretében megkaptak. Néppárti kezdeményezésre többen azt szeretnék elérni, hogy egyfajta renacionalizáció menjen végbe ebben a támogatás politikában. Az Unióba kevesebb pénzt kelljen befizetni, és ne az Unió határozza meg, hogy különböző célokra mennyi pénzt fordítsanak a felzárkóztatási folyamatban, hanem az egyes tagállamok saját maguk oldják meg ezt. Ez természetesen Magyarországot rendkívül hátrányosan érintené, ezért mi ragaszkodunk hozzá, hogy ez az alapelv ne érvényesüljön.

Biztatóan alakulnak a bizottsági javaslatok a reformfolyamatban, hiszen fenntartják a mostani támogatási szintet (a bruttó nemzeti jövedelemnek a 0,41 %-át), és az egész befizetett pénznek a 78 %-át akarják a szegényebb régiók felzárkóztatására szánni. Ennek a folyamatnak köszönhető, hogy az elkövetkezendő időszakban mintegy 15 ezer milliárd forint fordítható Magyarország felzárkóztatására. Ami a konvergencia prioritást, tehát a legelmaradottabb, legszegényebb régiók felzárkóztatását illeti, az az Európai Bizottság javaslata, hogy nagyobb szerepet kapjanak a régiók. Ez Magyarország számára igen nagy kihívást fog jelenteni, mert itt a legrosszabb a felkészültségünk. Ez a gyakorlatban azt fogja jelenteni, hogy ezeknek nagy pénzügyi összegeknek az elosztását regionális szinten kell meghatároznunk. A régióknak, a régió belül a kistérségeknek meg kell határozniuk, hogy 2015-re hova akarnak fejlődni, s milyen beruházásokat kell megcsinálniuk, hogy ezen a fejlődési pályán elinduljanak. Egy kistérségnek tudnia kell, hogy melyik az a gazdasági rész, amire ha ráerősít, arra több vállalkozást is fel tud építeni, és hogyan tud munkahelyeket teremteni.

Erre sem a kistérségek, sem a régiók nincsenek még felkészülve. Itt van nagy szerepe a partnerségnek. Az egész társadalmat be kell vonni, és el kell érni, hogy mindenki magáénak érezze ezeket a programokat, mindenki tisztában legyen vele, hogy mit lehet ebből elérni, hiszen a beadott pályázatok alapján lehet majd a fejlesztéseket is megvalósítani. A másik ilyen fontos részlet a reform-folyamatban, amit szintén Magyarország kezdeményezett, hogy az egy főre jutó támogatás a szegényebb régiókban magasabb legyen, mint a gazdagabb régiókban. Ma meghatározzák, mennyi pénz jut egy országra, és azon belül attól függ, hogy melyik régió mennyit kap, hogy mennyi pályázatot ad be. Mi azt szeretnénk, hogy ne csak regionális tervezés legyen, hanem a szegényebb régiók – elsősorban a keleti és déli régióink – több pénzt kaphassanak. *Szeretnénk elérni azt is, hogy a magyar nemzeti igényeknek jobban megfelelő támogatási elemek legyenek. A mostani felzárkóztatási programok arra a 15 tagállamra lettek kitalálva, amelyek lényegesen jobban élnek. Az ő vidékük egészen más problémákkal küszködik, az ő vidéküknek a további prosperitását elősegítendő lettek kitalálva ezek a támogatások. Nekünk egészen más problémáink vannak, és mi azokhoz szeretnénk hatékonyabbak támogatási eszközöket szerezni. Ezért szeretnénk, hogy az Unió ke-*

vésbé határozza meg a részleteket, csak a prioritásokba szóljon bele, mik legyenek a fő támogatási pontok. Abban, hogy milyen százalékkal, kinek, hogyan osszuk el a pénzeket, legyen nagyobb nemzeti döntési hatáskör. Szeretnénk elérni, hogy mód legyen új elemeket vinni a kohéziós politikába, amely a nagy pénzeket osztja az Európai Unióban az infrastrukturális beruházásoknál. A nagy közútfejlesztési projekteknél meghatározták, hogy mi az, amit az Unió támogatni akar.

A magyar képviselők lobbiztak azért, hogy a 6-os út is bekerülhessen a nagy projektekbe, ezt az Európai Parlamentben sikerült is elérni, de végül a Tanácsnál kiesett a keretből. Ez azt jelenti, hogy Magyarország ezekhez a nagy útfejlesztési projektekhez nem tud pénzhez jutni. Mi viszont ragaszkodnánk ahhoz, hogy ezeken a már eldöntött projekteken kívül is lehessen útfejlesztésekbe Európai Unió pénzeket bevonni, hiszen Magyarországnak alapvető hiányosságai vannak ezekben az autópálya építési programokban. Itt nem lehet a fenntartható fejlődésre hivatkozni, hiszen *itt még alapvető infrastrukturális problémák vannak*. Nagyon fontos, hogy a nagyobb energia beruházásokat is lehessen támogatni, elsősorban az alternatív energia beruházásokat. Ez a vidékfejlesztésben is nagyon fontos eszköz lehet, főként azokon a területeken, ahol rosszabbak a körülmények a klasszikus mezőgazdasági termelésre.

Szeretnénk a *tömegközlekedést* is bevonni az Európai Unió támogatási rendszerbe, hiszen itt is nagy fejlesztésekre van szükség. Az állami *lakásépítésre* sem adható ma uniós támogatás. Ezt is szeretnénk bevinni az Unió támogatások körébe, hogy a bérlakások építéséhez is lehessen uniós pénzeket felhasználni. Az egészségügy és a kultúra ma csak korlátozottan támogatható, ezt is szeretnénk bevinni a támogatások közé.

Ma a projekt-előkészítést hazai pénzből kell finanszírozni. Szeretnénk, ha ehhez is lehetne uniós pénzeket felhasználni. A regionális versenyképesség Budapestet is érinteni fogja. Ma nem lehet nagy infrastrukturális beruházásokat megvalósítani ebben a támogatási körben, pedig Budapestnek szüksége van az utak és lakóépületek felújítására. Ehhez szeretnénk uniós pénzeket felhasználni. A tömegközlekedés modernizációjára sem lehet ma még uniós pénzeket felhasználni, ezt is be szeretnénk vinni a támogatások közé. És a város rehabilitációt is szeretnénk bevinni a támogatások közé. Ma Budapest a legtámogatottabb régiók közé tartozik, de ebből vélhetően ki fog kerülni és leépülő támogatást fog kapni. Fontos kérdés, hogy mi lesz a kiinduló szint? Mert úgy működik a jelenlegi szabályozás, hogy ami korábban az első prioritásba tartozott, és abból kiesett, az a kiindulópont, amit korábban kapott és abból történik a csökkentés. Budapest most 2004–2006 között lényegesen kevesebb pénzt kap, mint a 15-ök között ebbe az első területbe tartozó régiók, hiszen mi most egy költségvetési időszak közepén csatlakoztunk az Európai Unióhoz. Eleve kevesebb pénzt kapunk, mint amennyi járna. Budapestnek sem lehet a mostani támogatottsági szint a kiindulópont. Ki kell alkudnunk, hogy mi lehetne az a szint, az a pénz, ami Budapestnek járna 2007-től, és annak kellene lennie a kiindulópontnak.

Végezetül a határmenti térségek együttműködésének a fő sarokpontjairól szeretnénk be-

Keletről Nyugatra Európa közepén

szélni. Magyarországon nagy probléma, hogy a határmenti térségek mindenhol periférikus térségek, nagyon elmaradottak, nagyon rosszak a körülményeik, nem nagyon tudnak fejlődni, és külön pénzeket lehetne, címzetten ezeknek a területeknek juttatni a határmenti együttműködési projektekkel. A másik lehetőség, hogy a határokon átnyúló együttműködéseket tudunk uniós pénzekkel finanszírozni, ahol Európai Unió tagállamként a magyar régió együttműködik egy Unióon kívüli állammal. Ez támogatott cél, és ebben a határontúli magyarokkal együtt tudunk működni. Úgy tudjuk támogatni a határon túli magyarjainkat Európai Unió pénzekkel, hogy közben nem kell sem az állampolgársággal, sem a határok ideoda tologatásával foglalkozni, hanem ennek az eszköznek a segítségével tudjuk ott a magyarokat erősíteni, és ezáltal nekik is fejlődést biztosítani.

Ficsor Ádám, az MSZP Agrár Tagozatának elnökségi tagja:

Szeretnénk Magyarország legnagyobb és legerősebb pártját ráébreszteni arra, hogy óriási felelőssége van a Vidék-Magyarországgal szemben. 2006-ban csak akkor fog az MSZP választást nyerni, ha a vidéki szavazókat maga mellé állítja. Közös kialakítottunk egy programot, hogyan gondoljuk a vidéki szavazók megnyerését, mit gondolunk a Vidék-Magyarország problémájáról. Magyarország területének Európai Unió értelmezésben 62 %-a vidéki területnek számít, az összlakosság 37,5 %-a él ezeken a területeken. Több mint hárommillió emberről van szó. A mezőgazdaságot sokan sokféleképpen szeretnék leírni, ugyanakkor tény kérdés, hogy közel 1 millió mezőgazdasági termelő van Magyarországon. Ebben van egyfajta adminisztratív burjánzás, de alapvetően *több százezer embernek, családnak megélhetést meghatározó életfeltételt a mezőgazdaság teremt*. Szomorú, de tény kérdés, hogy komfort nélküli lakásban él minden harmadik vidéki. A gazdasági inaktivitás helyenként 70 %-os egyes vidéki területeken. Ezek megdöbbentő tények. A munkanélküliség a kistelepüléseken az országos átlagnak a kétszerese. Ez a helyzet, amit meg kell oldanunk. Látnunk kell azt is, hogyan jutottunk ide. Tíz pontban szedtem össze, hogy mi okozza szerintünk a vidék válságát, hol futott vakvágányra ez a történet.

Azzal kezdhethetjük, hogy stratégia nélkül akartunk átállni a piacgazdaságra. 1990-ben a jobboldali kormány a szétverés politikáját folytatta minden téren, nem volt építő stratégiája. Az agrárrolló szétnyitása viszonylag jól számszerűsíthető dolog: 1000 milliárdos nagyságrendű forrást vont ki az elmúlt 10–15 évben a mezőgazdaságból, a vidékről. *Az elhibázott kárpótlási politikának* most isszuk igazán a levét. Például a földalapú támogatásnak, a terület alapú támogatásnak, ami tényleg nagyon szép összeg, és jelentősen hozzájárulhat a vidéki népesség jövedelmének emeléséhez, ennek egy nagyon jelentős része földbérleti formában Budapestre, vagy ami még rosszabb, külföldre fog kerülni.

Az élelmiszeripar eltékozlása a következő. A világnak azokon a részein, ahol fejlett vidéki társadalom van, ott a feldolgozóipar így vagy úgy – szövetkezet, társasági vagy valami-

lyen formában – kötődik az alapanyag termeléshez. Magyarországon ennek a lehetőségét eljátszottuk, de ez nem az MSZP kormány volt. Medgyasszay László volt akkor a politikai államtitkár, aki most a leghatározottabban és legkeményebben támadja az MSZP agrárpolitikáját. *A szövetkezeteket szétrombolták.* Ez egy érzelmi alapú rombolás volt, amit egy rendszerváltás során lehet, hogy tudomásul kell venni. Sokkal nagyobb bűn volt azonban, hogy szövetkezet-ellenes hangulatot gerjesztettek. Tehát megint valamit szétrombolunk, megszüntetünk, de nem teszünk helyette újat. Ezek 1990–94 közöttre vonatkoztak, bár a szövetkezet-ellenesség jócskán tapasztalható volt az 1998–2002-es jobboldali kormányzás alatt is, de ott még ezt megfejtették az uniós felzárkóztatási stratégia teljes hiányával is. *Elhibáztott a családi gazdaságokra alapozott agrármodell.* Amikor azt állították, hogy csak a családi gazdaságoké a jövő, hazudtak. Szükség van családi gazdaságokra, támogatni is kell őket, de *csak akkor, ha képesek szövetkezetekbe tömörülni, összefogni, mert az az igazi európai agrármodell.* Annak a családi gazdaság az egyik lába, de egy lábon nem fog megállni semmilyen modell. Összességében ezek jobboldali bűnök, ezeket tisztába kell tennünk, ezek több mint hibák, ezek okozzák mára a vidék óriási válságát.

Röviden összefoglalom, hogy miért küzd jelenleg ez a kis csapat. Óriási jelentősége van az agrár- és vidékpolitikának. Gazdaságilag a vidéki foglalkoztatás, ha egy tágabb politikai kontextusban értelmezem, az agráriumot teljes vertikumban az élelmiszeriparral, teljes input-beszállítással együtt, az agrárbiznisz értelemben definiáljuk, akkor ez már közel sem 4–5 %, hanem mind a GDP arányos részesedése, mind a foglalkoztatás-béli *részesedése 10–15–20 %-ig* kúszik fel. Mivel vidéken koncentrált problémák vannak, a foglalkoztatásnak nagyon nagy a jelentősége. Társadalmilag pedig, ha az esélyegyenlőséget komolyan gondoljuk, akkor el kellene mennünk néhány 500 lakosú településre, aztán átértékelni magunkban, hogy mit gondolunk az esélyegyenlőségről, mit gondolunk arról, hogy egy 14 éves fiúnak, aki egy észak-magyarországi 300 fős településről jön, milyen esélyei vannak.

Európai agrármodell. *Európában az egyetlen terület, ahol valóban közös politika létezik az a vidékpolitika, az agrárpolitika.* Van tehát európai agrármodell, van európai vidékmodell, az európai vidéken tudnak az emberek sikeresek lenni, tudnak boldogulni, van hova felzárkózni. Politikailag a konzervatív értékrend támogatója és szavazóbázisa jelenleg a vidék. Ez számomra hihetetlen, hiszen a jobboldali bűnök, amiket elmondtam, ténykérdések. Lehet, hogy a mi agrárstratégiánkban is van valami hiba, van változtatni valónk. Úgy gondolom, hogy bizonyos dolgokon változtatnunk kell. Sokkal tudatosabb stratégiát kell folytatnunk, és ezt kommunikációban is mellé kell tennünk. Nagyon-nagy munkát végzett el az FVM az elmúlt két évben, mégis a társadalmi megítélése az egyik leggyengébb minisztériummá teszi. Nyilván mindenki tudna sztorikat mesélni, hogy milyen hibákat követtek el, de ugyanakkor *két év alatt olyan intézményrendszert építettek ki, amely más országoknak 6–8 év munkájával sem sikerült.* Nem szabad ugyanakkor azt hinnünk, hogy elég a profi szakpolitika. A professzionális arculatunk apró hibával, későn kiadott rendelettel nagyon könnyen romba dönthető, és a jobboldal erre nagyon határozottan rá is játszik. Az el-

múlt két év az agrárpolitika terén a konszolidációról szólt. A torgyáni agrár-rombolást helyre kellett tenni intézményrendszer, támogatáspolitiká, agrármodell tekintetében. A következő két évben határozottabb kormányzati politikát kell folytatnunk. Az érzelmi tényező figyelembe vétele nagyon fontos! A vidéki ember érzelmileg erősen motivált, neki emocionális megszólításokra is szüksége van, nem lehet csak számokkal, tényekkel meggyőzni. „Tiszta vizet a pohárba” kommunikációt kell folytatnunk, a jobboldali bűnököt fel kell tární. Végre mondjuk el, hogy a jobboldal milyen agrár- és vidékpolitikát folytatott. Erre nagy szükség lett volna. Beszélünk kell ugyanakkor arról is, hogy az EU átállásnak lesznek nehézségei, lesznek vesztesei. Mit kell tennünk azért, hogy ez ne így legyen. A legfontosabb, hogy a versenyszférát és a szociális szférát szét kell választanunk az agrárpolitika területén. Nem megy az tovább, hogy jövedelem célra támogatásokat használnak, aminek fejlesztésre kellene mennie. Nem látja világosan az agrárpolitika, hogy hány versenyképes termelő van az országban? Hány termelőegységre van szükség, hány alkalmazottra van ott szükség. Az én véleményem szerint ez közel sem az az 1 milliós szám. Mi lesz akkor azonban azzal a 900 ezerrel? Ez már kemény vidék- és szociálpolitika. Végül szeretném, ha elindulna a „*Legyen Ön is szociáldemokrata!*” mozgalom vidéki viszonylatban. Itt olyan esélyegyenlőtlenségek vannak, itt olyan problémák vannak, hogy nem szeretnék vulgáris lenni, de *néhány magas pozícióban lévő elvtársunkat szívesen elküldeném egy vidéki kocsmába, hogy töltsön ott egy-két napot.* Szerintem helyre kerülne benne egy-két koncepció, hogy mi az, hogy szociáldemokrata, mi az, hogy esélyteremtés, és milyen problémák vannak a mai Magyarországon.

Összességében szociális fordulatot kell hirdetni vidéken! Itt azt gondolom, hogy a csapatnak a legfontosabb üzenete a szakpolitika és a nagypolitika számára ez a háromrétű megközelítés. Modernizációs támogatást kell adnunk a versenyképes termelők megerősítésére. A magyar mezőgazdaság világelső volt. Nem kell hiú ábrándokat kergetnünk, a közeljövőben nem lesz az, de sokkal nagyobb jövedelemtermelő képesség van benne, sokkal nagyobb foglalkoztatási képesség. A kistermelőkről, a szociális agráriumból gondoskodnunk kell. Nem kell feltétlenül ott tartanunk őket a termelésben, lehet, hogy racionálisabb őket valamilyen okos formában kivezetni onnan. Nem az ésszerűtlen agrárpolitika mellett szeretnék érvelni. Amellett szeretnék érvelni, hogy emberek *vannak vidéken, akiknek a sorsáért felelősek vagyunk.* *Ha azt mondjuk neki, hogy Te versenyképtelen vagy, Te nem vagy alkalmas az EU-ban való helytállásra, akkor mellé kell mondjuk, hogy mi az, ami Neked jövőkép lehet, mi az, ami Neked megélhetésed lehet.*

A vidékpolitika, a vidéki térségek fejlesztése általánosabb annál, minthogy agrárpolitikáról beszéljünk. Ez sokkal inkább regionális politika, sokkal inkább az, amiről Harangozó Gábor beszélt Önöknek. Ha visszagondolnak mondandójára, akkor abban néhány mondat Budapestről, az összes többi a régiók felzárkóztatásáról szólt. Nem szabad a vidékpolitikát az agráriumból azonosítani! A vidékpolitika az agrár- és a regionális politika között van. Talán egyre közelebb a regionális politikához. Ténykérdés, ez az agrártámogatások szintje, a

kedvezményes agrárhitel végül 220 milliárd lett. Ez nem Fideszes adat, ez tényleg így van. Erre mondja azt a jobboldal, hogy a szocialisták nem készítettek fel a mezőgazdasági termelőket a csatlakozásra. Nem lesz világelső a magyar mezőgazdaság. Nem ígérem, hogy ezt el lehet érni. Mégiscsak tegyünk valamit az önbizalmunkért is, mert a magyar mezőgazdaság sok tekintetben tényleg világelső volt. Működött egy magyar modell. Amikor hatékony nagyüzem működött a gépesíthető ágazatokban, és ehhez kapcsolódott integrálódva a háztáji, a kisüzem, ami munkaerő intenzív szakágazatokban is élenjáróvá tette a magyar agráriumot. Ez volt a magyar modell, ami jól működött. Ha valamit egyszer tudtunk, azt újra fel kell építenünk. Azt gondolom, hogy ehhez három lépésben vezet az út: fejlesztés, fejlesztés, fejlesztés. Megkerülhetetlen, hogy fejlesszünk. Nem elég a technológiai fejlesztés, a fejekben is rendet kellene tenni vidéken, szemléletbeli problémák is vannak.

A *technológiai fejlesztés* dimenziójában az AVOP-ot, az Agrár- és Vidékfejlesztési Programot kell kiemelniünk, Erről mindkét előadó szólt. 105 milliárd forint forrást jelent ez 2006-ig. Ez leírva soknak tűnik. Mivel abban a világban dolgozom, ahol ennek a felhasználása is zajlik, ez makro szinten nem annyira sok. Amikor arról beszéltem, hogy 1000 milliárd forint támogatást vontak ki a rendszerváltás óta az agrárrolló formájában, normálértékben éhenhalás hála Istennek azért vidéken mégsem volt. Nem a megélhetéstől vonták el a jövedelmet, hanem a fejlesztésekből. Ez a 1000 milliárd jövedelem kivonás nagyjából megfelelt 1000 milliárd forintnyi fejlesztéskiesésnek. Ehhez képest a 105 milliárd forint elenyésző. Komoly előrelépés mégis, hogy 2006-ig kiszámítható támogatási programok vannak. 200 milliárd forint volt a Sapard támogatások igénylése. Ehhez képest sok vagy kevés a 105 milliárd forint? Minden relatív. Ezekkel 45-60 % közötti vissza nem térítendő támogatást lehet szerezni profitorientált beruházásokhoz. Mezőgazdasági fejlesztésekről, gépbeszerzésekről, épületfejlesztésről, élelmiszeriparról illetve a falusi turizmusról, kisléptékű helyi, tájjellegű élelmiszeripar kialakításáról van szó. Sokan azt gondolják, ez a falusi turizmus jolly-jokerként működött az elmúlt tizenöt év vidékfejlesztésében. Azt hitték, hogy ez minden problémát meg fog oldani. Nagyon jó és fontos a falusi turizmus, de nem szabad hiú ábrándokat kergetni ezzel kapcsolatban sem. 75-85 %-os támogatást lehet kapni infrastrukturális beruházásokra, amelyeket önkormányzatok és vállalkozások is igénybe vehetnek. Mezőgazdasági úthálózat fejlesztése, földhasználat, meliorizáció, vízháztartás, öntözés, ilyen jellegű infrastrukturális beruházásokra kell gondolnunk, illetve a megújuló energia elterjesztésére a mezőgazdaságban.

Nem elég technológiailag fejleszteni, a fejekben is rendet kell tenni. Szemléletváltásra van szükség! Ez a nagyon sokszor hangoztatott mondat, hogy csináld jobban! Vagy csinálj mást! Kemény mondat. Tényleg lesznek olyanok, akik nem képesek a változásokra, akiknek ki kell vonulniuk az agráriumból. Nagyon túlzónak tartom ugyanakkor, hogy 500 ezer ember fog vidéken munkanélkülivé válni. Ez nem igaz, ezt határozottan lehet cáfolni. Jelenleg nincs is 500 ezer mezőgazdasági termelő, aki valójában főállásban mezőgazdasági termelést folytatna. 300 ezer regisztrált mezőgazdasági termelő van, akik gazdasági egységnek

Keletről Nyugatra Európa közepén

tekinthetőek. Több tízezer termelő lesz, akinek a versenyhelyzete, ha nem teszünk ellene, romlani fog. A Medgyessy-kormány megpróbál tenni ez ellen. Már most vannak intézkedések, lásd a 220 milliárdos felzárkóztatási programot, a Sapard program sikereit, az AVOP fejlesztéseket és sok más intézkedést. Nem elegendő azonban a kormányra várni, hogy ezeknek az embereknek az élethelyzete javuljon. *Háromszintű szövetkezést határoznék meg.* Először szövetkezni az *életben maradásért*. Beszerző szövetkezetekre van szükség, 5–10 %-ot lehet spórolni input anyagokon, ha összefognak, és nem egyenként mennek el vásárolni. Ez az 5–10 % az életben maradást jelentheti egy-egy gazdaságnak. Még nagyobb jelentőségű a piacra jutás, a termékértékesítés. Szövetkezni kell azután a *továbbfejlesztésért*. Egy-egy régióban össze kell állniuk az azonos terméket előállítóknak, hogy egységes, homogén minőségű termékkel tudjanak a nagy élelmiszer, kereskedelmi láncoknál, élelmiszeripari feldolgozóknál megjelenni. *Nemzeti szinten is szükség van szövetkezetekre.* Pásztohy András is nagyon gyakran hangsúlyozza, ami egy európai alapigazság, hogy több szintű szövetkezésre van szükség!

Azt a néhány tízezer, maximum százezer embert, a kistermelőt, akinek a mezőgazdasági termelés kevésbé fog megélhetést jelenteni, segítenünk kell. A hatékonyság, a koncentráció tovább fokozódik. A Medgyessy-kormány erre van programja. A Nemzeti Vidékfejlesztési Terv keretében 180 milliárd forint forrás áll rendelkezésre a 2006-ig terjedő időszakban. Ezen támogatásokat döntően jogcímen fogják kifizetni, normatív módon, ami a kistermelőket fogja segíteni. A legelső példa a félig önálló gazdaságok támogatása. Három éves gondolkodási időt kapnak arra, hogy szeretnék-e a versenyszférába fölzárkózni, vagy leépítik a gazdaságukat. Ezt az átmeneti időszakot támogatja ez a program, a kedvezőtlen adottságú területek, az agrárkörnyezet gazdálkodás, az erdősítés, a termelői csoportok, a szövetkezesek segítségével.

Miért választottuk az egyszerűsített területalapú kifizetési eljárást, a SAPS-ot? Azért, mert egyszerű, és Magyarország nem fog elveszíteni támogatásokat. Sokkal több embernek tudunk így támogatást adni. Nemcsak az egyszerűsége miatt, hanem a GOF – gabona, olajmagvak, fehérjenövények –, területén túl jut támogatás, gyepre, legelőre, szőlőre, gyümölcsösre, szántóföldi burgonyatermelésre is, pontosan a kistermelőknél megtalálható kultúrákra. Ez egy baloldali lépés volt a kormánytól, amikor ezt a kifizetési módot választotta. Nem úgy kommunikáljuk azonban, hogy ez egy stratégia része, amivel a kistermelőknek is szeretnénk pénzt juttatni. Pedig ez a valóság. A „*Földért életjáradék*” program pedig, azt gondolom, olyan dolog, ami megbecsüli azt a munkát, amit az elmúlt évtizedekben nagyon sok, mára nyugdíjas korúvá vált ember végzett vidéken. Számukra ez visszavonulást, tisztességes nyugdíjazási lehetőséget teremt, úgy, hogy a földjük a Nemzeti Földalapon keresztül jó célokra lesz hasznosítva, nem marad parlagon. Vagy az állattartó telepekhez fogják eljuttatni, akiknek égető szükségük van erre az EU-s versenyben, vagy fiatal gazdálkodók kapják. Ez is revitalizálja a vidéket, ez is egy olyan folyamat, ami állami segítséggel a vidék megújulását teszi lehetővé.

Harangozó Gábor:

A magyar vidéknek a skandináv vidéktől gyökeresen eltérő problémái vannak. Jóval súlyosabbak a magyar vidék problémái. Itt még az alapokat kell megteremtenünk, munkahelyteremtésről kell beszélnünk. A falusi turizmus, fontos és jó dolog, de ha valaki egy cipőgyárat akar vidékre vinni, akkor engedjük már meg neki, hiszen az is munkahelyet teremt ott. Lehet, hogy nem annyira szép, lehet, hogy nem annyira a vidéki tájba illő, de égető szükség van rá. Az autópálya-építést példaként szeretném kiemelni, hogy az én értelmezésemben a vidékfejlesztésbe az autópálya-építés is egyértelműen beletartozik, hiszen a vidéki életet nagyban meg fogja könnyíteni. Ilyen értelemben tágan vehetjük a vidékfejlesztést. Ez meg kell, hogy jelenjen. Attól félek, hogy a pártvezetés azt hiszi, nem tudunk mit mondani a vidékieknek, mert nincs hozzá programunk. Hogyne lenne! Csak tegyük tisztába, fogalmazzuk ezt meg, és lássuk, hogy mi az, amit mi tettünk a vidékiekért! A falufejlesztési pályázatok tapasztalatairól nagyon röviden annyit, hogy óriási az igény. A falusi önkormányzatok is bebizonyították, hogy felkészültek a pályázatokra. Középpontba kell helyezni az embert, mivel humán erőforrás problémák vannak vidéken. Olyan pályázatokat kell ösztönöznünk, amelyek a képzést, átképzést formálják.

Balogh Zsolt, a Drill Konzultáció Kft. vezetője:

Az előttem szólók a fejlesztéseknek azoknak az állami kereteiről szóltak, amelyek lehetővé teszik, hogy pályázzunk. Föltennem a kérdést, hogy Önök szerint mennyire lesznek sikeresek a mi pályázataink? Én főleg a Dél-Alföldön, ill. Észak-Magyarországon próbálok segíteni a vállalkozókat, önkormányzatokat a pályázatok sikeres menedzselésében. Nagyon szomorú a tapasztalatom. A pályázatra való felkészülések nagyon kezdetlegesek, és egyáltalán nem csodálkoznék, ha lennének év végén olyan statisztikák, hogy bizonyos típusú pályázati forrásokból akár 10–20 százalékot tud Magyarország sikeresen lehívni.

A pályázatokon túl mi kell a sikeres fejlesztés megvalósításához? A fejlesztések megvalósításához jó ötletek, az ötletek alapján jól megírt pályázatok kellene, természetesen támogatás kell, majd a támogatást meg kell valósítani, és ezeket majd utána le kell zárni. Az a tapasztalatom, hogy egyelőre ma mindenki a pályázatokra, a pályázati ötletekre koncentrál, és úgy fogunk talán járni, hogy a fától nem látjuk az erdőt. Mindenki csak a pályázatra koncentrál. 10-15 éves gondolkodást igényelnek ezeknek a fejlesztési forrásoknak a lehívásai. Sajnos nem tudunk még folyamatokban gondolkodni, nem látunk még előre. A pályázatoknak az én tapasztalataim szerint jó és projekt szemléletűnek kell lenniük. A támogatásoknak ütemezettnek és elegendőnek. A megvalósításoknak majd – megvalósítandó pályázatok még elbírálási fázisban vannak – revízióképesnek, és a lezárásnak – én ezt a szót szoktam használni – nyugodtnak kell lenni. Hiszen a pályázati kiírásokban elolvashatók, hogy olyan időtávig kell a fejlesztések dokumentumait megőrizni, amelyet egyelőre még be sem látunk.

Keletről Nyugatra Európa közepén

Ezt csak úgy lehet megvalósítani, ha a lezárás nyugodt, és nyugodtan alszik mindenki a pályázatok megvalósítása után.

A jó pályázat reális és átgondolt, projektszerűen fölépített, célpiramis háttérű és illeszkedik az egyes területek stratégiai céljaihoz is. Célpiramis háttérű, ami nagyon tudományosnak hangzik, de a mindennapi szóhasználat alapján ezen józan paraszt ésszel fölépített pályázatokat kell építeni. Erre példát találtam egy észak-magyarországi kis faluban, Ormosbányán. Ormosbányát nem tudom, hogy ki ismeri. Amikor bejelentkeztem a polgármester úrhoz, rafináltan kérdeztem meg a titkárnőtől, merre menjek, ugyanis olyan autóstérképem volt, amin Ormosbánya nincs is rajta. Nagyon kellemesen csalódtam. Magyarországon nagyon kevés olyan innovatív műhellyel találkoztam, mint ami Ormosbányán található. Ormosbánya egyébként az észak-borsodi ércbányászat területén fekszik, az ott dolgozó lakosok nagy része bányászatból élt, természetesen 15–20 éve munkanélküliek. A térségben borzasztó nagy az elszegényedett roma lakosság aránya is, tehát egy rendkívül hátrányos helyzetű település. Nagy Tibor polgármester úr elémtől a beszélgetés vége fele egy viszonylag vastag füzetet, amely füzet arról szólt, hogy ők évek óta – igen, ezt nehéz elhinni – évek óta megszervez egy olyan találkozót, ahol a környék 10–20 polgármesterével együtt ötletelnek. Ezeket az ötleteket évről évre gyűrik tovább. Erre a művelt Nyugat azt mondja, hogy brain-storming, tehát ötletvihar, ami beépül a projekt menedzsment ötletek tematikájába. Ormosbányán nyilván kevésbé tudják a volt bányászok, hogy Németországban is hasonlóképpen épülnek fel a projekt ötletek. Elém tettek 15–20 projektet tartalmazó csomagot, amellyel minden pályázati író örömmel szeretne dolgozni. Nem kell azon gyötrődni, hogy polgármester úr, találjunk ki valamit, mi kellene maguknak!?

A másik hasonló kellemes tapasztalatomat is megosztom Önökkel. Ez pedig a Dél-Alföldhöz tartozó Makó és térsége. A kistérségi megbízott egyetemre járhatja a térség 29 polgármesterét! A Pázmány Péter Egyetemen megszerveztetett egy Polgármesteri Akadémiát, ahol gyakorlatilag kistérségi megbízotti diplomához juttatja a polgármestereket. Másfél-két havonta elvonulnak egy-egy kisbusszal Piliscsabára tanulni. Ezeknek a tanulásoknak nem az a lényege, amit ott hallanak a tapasztalt polgármesterek, hiszen az életre már őket nem kell megtanítani, hanem a délutáni és esti beszélgetések a lényegesek. A csapat beszélgetései a lényegesek, az, hogy a térség készen áll ötletekkel, hogy remek pályázatokat valósítsanak meg. Makón találkoztam egy olyan „egyszerű emberrel”, aki egy gyönyörű szép 500-as Mercedesszel jár. A Stadler József jutott róla eszembe. Ez egy juhász ember, aki az általam irigyelt Mercedesét onnan tudta megvásárolni, hogy a térségben egy tollfeldolgozót létesített. Amikor bementem az üzemhez vezető úton, azt hittem Bajorországban járok, mert olyan gyönyörű fasor vezetett oda, víztisztító telepe és mindene volt. Ez a nagyon egyszerű ember azért szeretett volna velem találkozni, mert tollat már nem tud exportálni, mert Magyarország toll exportjának egyharmadát ő szállítja, hanem most egy fűtőművet szeretne megvalósítani, amely üzemben a makói hagyománynak a lecsúszott, tehát a szárítás melléktermékét, a növényi terméket elégetik. Mit gondolnak, hogy ez az „egyszerű libás ember” ez

mit fog csinálni? Elégíti a maradék növényeket, ezáltal a kazánban megpörgeti a ventilátort, a ventilátor áramot és hőt termel, amit elad a Démász-nak, a hóvel pedig a makói ipari parkban hűtőházakat hűt. Ez az ember ül egy makói kisvendéglőben, előtte a gyönyörű 500-as Mercedese, és gondolkodik. Ezzel máshol nem találkoztam.

Nagyon lényegesnek tartom, hogy amikor már pályázati forráshoz jutottak, azok revízióképesen és a különböző pályázatok által előírt módon ellenőrizetten történjenek. Ennek két jelentősége van. Az egyik jelentősége a fejlesztések további folytatására hat, hiszen sok fejlesztésre nem lehet akkora forrást nyerni az első ütemben, amivel meg lehet ezt valósítani, hanem több ütemű fejlesztést kell megvalósítani. Ilyenkor a fejlesztések további ütemezésénél ezeket a tapasztalatokat be lehet építeni. A fejlesztések egy részének a felügyeletét és a monitorizálását gyakran nagyon gyengén látják el. Úgy szoktam fogalmazni, hogy spirálfüzetből. Találkoztam az elmúlt hetekben olyan megyei jogú várossal, ahol nem spirálfüzetben, de a spirálfüzetből kiszakított lapokon tartanak nyilván több százmillió forintos fejlesztéseket. Megkérdeztem: és tessék mondani az itt látható sugárút fejlesztésének ki a felelőse, és mennyi a pénz? Azt mondták, azt majd kidolgozzák, megoldják. Az ilyen típusú fejlesztéseknél a nemzetközi kontrolling tapasztalata szerint a projekt költségek több, mint 20 százaléka elfolyik. A projekt felügyeletére és a monitorizálására nagyon kevés összeget fordítanak, és nagyon sok pénz folyik el. Összefoglalva az anekdotázó pályázatomat, ha egy vagy két képből kellene összefoglalnom tapasztalataimat: ma Magyarországon mindenki a pályázatokra koncentrálnak. Pályázati író gyorstalpaló tanfolyamokon mindenki pályázatokat ír. A pályázat menedzseléséről már sokkal kevesebben beszélnek, a folyamatok menedzseléséről gyakorlatilag senki nem beszél. Tulajdonképpen mi mindannyian a pályázatokra koncentrálnak, és a megvalósításra egyelőre senki nem koncentrálnak. Nagy akadályok és feladatok lesznek. Az EU a pályázatokat csak úgy adja, hogy a kiadott pályázati források felhasználását méri és visszacsatol. Ezt egyébként egyes típusoknál 90 naponként megteszi. Ha valahol hibát talál, akkor abban a pillanatban megvonja a támogatást.

A másik nagy problémát pedig abban látom, hogy egy önkormányzatnak, milyen feladatai vannak. Az elején csak ötletelni kell, később majd pályázatot kell írni, a pályázatok adataihoz szakhatóságoknak közre kell működni, tehát a feladatok szintje jelentősen megnő. A megvalósítás során stagnál a feladata és a lezárásnál megint eszeveszett kapkodás lesz, hiszen az évek alatt egy csomó elhullajtott dokumentumot kell beszerezni. A feladatok elején az önkormányzatok rendelkeznek kompetenciával, hiszen ki tudják találni, hogy milyen hagymaszárító üzem legyen a terepükön, később, amikor a projekt megvalósításáról, sőt annak az ellenőrzéséről lenne szó, egyre csökken a kompetenciája. Hiszen egy hat-hét-száz lelkes település önkormányzata nem rendelkezik ilyen tudással, és az igazi probléma időben itt fog keletkezni, hogy a feladatok nagysága és a kompetencia között kinyúló ollóval nem tudnak majd mit kezdeni. Összefoglalva, nekünk az a tapasztalatunk, hogy a sikeres pályázatok csak úgy érhetők el, hogyha hatékony folyamat koordináció van, az álmodástól egészen a nyugodt lezárásig.